

[itobiad], 2020, 9 (3): 2039/2061

Balıkesir Örnekleminde Bir Ölçek Geliştirme Çalışması: Yerli Sosyal Sermaye Ölçeği (YSSÖ)

A Scale Development Study in Balıkesir Sampling: Local Social Capital Scale (LSCS)

Barış ŞENTUNA

Dr. Öğr. Üyesi., Balıkesir Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü
Asst. Prof. Dr., Balıkesir University, Department of Sociology
ejderkelebek@gmail.com
Orcid ID: 0000-0001-9982-8382

Fahri ÇAKI

Prof. Dr., Balıkesir Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü
Prof. Dr., Balıkesir University, Department of Sociology
cakifahri@yahoo.com, Orcid ID: 0000-0002-8895-2297

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Type : Araştırma Makalesi / Research Article
Geliş Tarihi / Received : 24.04.2020
Kabul Tarihi / Accepted : 29.08.2020
Yayın Tarihi / Published : 30.09.2020
Yayın Sezonu : Temmuz-Ağustos-Eylül
Pub Date Season : July-August-September

Atıf/Cite as: Şentuna, B , Çakı, F . (2020). Balıkesir Örnekleminde Bir Ölçek Geliştirme Çalışması: Yerli Sosyal Sermaye Ölçeği (YSSÖ) . İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi , 9 (3) , 2039-2061 . Retrieved from <http://www.itobiad.com/tr/pub/issue/56503/726159>

İntihal /Plagiarism: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelenmiş ve intihal içermediği teyit edilmiştir. / This article has been reviewed by at least two referees and confirmed to include no plagiarism. <http://www.itobiad.com/>

Copyright © Published by Mustafa YİĞİTOĞLU Since 2012 – Istanbul / Eyup, Turkey. All rights reserved.

Balıkesir Örnekleminde Bir Ölçek Geliştirme Çalışması: Yerli Sosyal Sermaye Ölçeği (YSSÖ)

Öz

Bu makalenin amacı Balıkesir ilinin örneklemini kullanarak, tüm araştırmacıların kullanabileceği bir sosyal sermaye ölçeği geliştirmektir. Makale, bu amaç doğrultusunda 4 ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm olan sosyal sermayede ilgili alan yazınından bahsedilmiş, sosyal sermaye kavramı genel hatlarıyla tanımlanmış ve sosyal sermayeyi ölçmek için kullanılan araçlar incelenmiştir. İkinci bölüm olan yöntem bölümünde ilgili amaca ulaşmak için kullanılan örneklem (n=1134) detaylı tablolar ile açıklanmıştır. Hane halkları üzerinden tasarlanan çalışmada TÜİK verilerine göre ilgili formüller kullanılarak Balıkesir'i temsil eden örnekleme ulaşılmış ve bu örneklem doğrultusunda ilgili tüm yerlere ulaşılmıştır. Temel betimleyici istatistikleri verilmiştir. Üçüncü ana bölüm olan bulgular kısmında, açıklayıcı faktör analizi yapılmış; 22 soru ve 7 faktörden oluşan yapı tablolarla açıklanmıştır. Ardından doğrulayıcı faktör analizine geçilmiştir. Bu analizde modelin iyilik uyum ölçütlerine uymadığı gözlemlenmiş, bu sebepten ikinci bir model ile bir faktör çıkarılarak analiz tekrarlanmıştır. Ki-Kare/SD istatistiğindeki temel problem ve diğer uyum indexlerindeki problem yüzünden LISREL programının düzeltme önerileri (modification indices) tablosu incelenmiş ve bu tabloya göre hareket edilerek modelin daha tutarlı hale getirilmesine çalışılmıştır. Gerekli değerler sağlandıktan sonra modelin faktör yükleri tekrardan verilmiş ve açıklanmıştır. 14 soru ve 6 faktörden oluşan son haliyle Yerli Sosyal Sermaye Ölçeği ortaya çıkmıştır. Oluşan ölçek uyum iyilik ölçütlerinden sınırlar içerisinde değerler almıştır. 6 faktör sırasıyla Komşu Sermayesi (KS) 3 soru, Semt Sermayesi (SS) 3 soru, Mali Sermaye (MS) 2 soru, Sivil Toplum Sermayesi (STS) 2 soru, Aile Sermayesi (AS) 2 soru, Güven Sermayesi (GS) 2 sorudan oluşmaktadır. Yerli Sosyal Sermaye Ölçeğinin (YSSÖ) yapısal eşitlik modeli istatistikleri ve uyum iyilik ölçütleri göz önünde bulundurulduğunda, bir ölçekte bulunması gereken asgari şartları sağlayan bir ölçek olduğu gözlemlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Sermaye, Ölçek, Balıkesir, Sosyoloji, İstatistik

A Scale Development Survey in Balıkesir Sampling: Local Social Capital Scale (LSCS)

Abstract

The aim of this study is, using Balıkesir region sampling, to develop a social capital scale that all researchers can benefit. For this reason, this paper is made up of four main parts. In this first part social capital, the relevant literature is given, social capital is defined generally, the tools to measure social capital are analyzed and given. In second part named as method, the sampling (n=1134) to reach the aim is given in detailed tables. This study is designed over households, based on the data

retrieved from Turkish Statistics Agency and using the appropriate formulas the sampling that represents Balıkesir all the households has been reached. Descriptive basic statics is also given. In third main part findings, explanatory factor analysis is made, the structure revealed is made up of 22 items and 7 factors are explained by tables. Following that, confirmatory factor analysis is made, in this analysis it is observed that the model does not fit goodness of fit measures therefore by a second model removing a factor analysis is remade. Because of the problem in Chi-square/df and other goodness of fit statistics modification indices table in LISREL is examined, acted accordingly for the model to be more consistent. After necessary measures are reached, factor loadings of items are given again and explained. Local Social Capital Scale (LSCS) made up of 14 questions, 6 factors. The revealed scale get score between acceptable ranges from goodness of fit indexes. 6 factors respectively are; Neighbor Social capital (NSC) 3 items; Neighborhood Social Capital (NHSC) 3 items; Financial Social Capital (FSC) 2 items; Civic Society Capital (CSC) 2 items; Family Capital (FC) 2 items; Thrust Capital (TC) 2 items. Local Social Capital has the minimum standards of a scale; when structural equation model and goodness of fit indexes are considered.

Keywords: Social Capital, Scale, Balıkesir, Sociology, Statistics

Giriş

1. Sosyal Sermaye

Sosyal sermaye terimi, 1980'lerde özellikle sosyologlar arasında tanınırlık kazandı. Bu süreç Pierre Bourdieu, James S. Coleman ve diğerlerinin sosyal sermayenin varlığını ve rolünü belirten makaleleri ile başladı. Ancak, sosyal sermaye, genel kamuoyu tarafından Putnam'ın (1993) İtalya'da yapılan saha çalışmasına dayanan etkileyici ve sansasyonel analizine kadar tanınmamıştır.

Harada'nın (2012) belirttiği üzere "Putnam, kuzey ve güney İtalya arasındaki sosyal birikimdeki farklılığın siyasi performans ve sosyal istikrar açısından farklılıklara neden olduğu sonucuna vardı. Kuzey İtalya, Orta Çağ'a uzanan uzun bir sivil toplum geleneğine sahiptir. Sonuç olarak, vatandaşlar arasında spontan oluşumun yanı sıra yatay olarak meydana gelen kendiliğinden aktiviteler vardı. Bu olaylar demokrasi açısından önemli bir rol oynamıştır. Diğer bir deyişle, Putnam, sosyal sermayenin güven, normlar (karşılıklık), ağlar ve diğer unsurlardan oluşan birikiminin çok önemli olduğu sonucuna varmıştır. Bu pozisyon güçlü bir yanıt oluşturdu. Putnam'ın ifadesi, birçok kişinin sosyal sermaye için kullanılabilecek göstergeler tasarlamaya çalışmasına yol açtı. Bunu yapmanın bir nedeni, sosyal sermaye kavramının ve onunla bağlantılı göstergelerinin, sanayileşmiş ülkelerdeki sivil toplumların ve demokrasinin analizi için yararlı olmasıdır. Ayrıca, gelişmekte olan ülkelerin analizi ve bu ülkelerdeki kalkınma planlarının hazırlanması ve uygulanması için yararlı perspektifler ve göstergeler üretme umutları vardı" (Harada, 2012, s.8).

Sosyal sermaye kavramı, "aile meseleleri, okullaşma ve eğitim, iş ve örgütler, demokrasi ve yönetim ve kalkınma sorunları gibi birçok farklı kolektif eylem sorununun analizinde kullanılmıştır ama bu kavramın afetler bağlamında kullanılmaya başlaması yenidir" (Dynes, 2002, s.2).

Sosyal sermaye kavramı kullanımı nispeten yeni bir kavram olsa da birçok sosyal bilimcinin ilgilendiği ve sosyal yapı ve ilişkiler analizlerinde kullandıkları bir kavramdır. Bu nedenle sosyal sermaye üzerinde birbirinden farklı kavramlaştırmaların olduğu hemen göze çarpmaktadır.

1.1 Sosyal Sermaye Kavramına Farklı Yaklaşımlar

Sosyal sermaye kavramının öncülerinden olan Bourdieu; sosyal sermayeyi, sosyal yaşam yörüngelerini toplu olarak belirleyen ekonomik, kültürel ve sembolik sermayeyle birlikte dört sermaye tipinden biri olarak tanımlamıştır. Onun tanımında sosyal sermaye, "sosyal bağlar ya da sorumluluklardan oluşur". Bourdieu'ye göre sosyal sermaye "az çok kurumsallaşmış ilişkileri olan dayanıklı bir ağa sahip olma ile bağlantılı gerçek ya da potansiyel kaynakların toplamıdır" (Bourdieu, 1985, s.248). Bağlı olunan grup, kolektif olarak elde edilen sermayeden üyelerinin yararlanmalarını sağlar. Bu sermaye bireysel ya da grup seviyesinde gerçekleşebilir. En iyi örneklerden bir tanesi, köylerdeki ekinin imce usulü hasat edilmesidir. Tek başınıza yapamayacağınız bir işi birlikte, Bourdieu'nun da bahsettiği gibi "az çok kurumsallaşmış" bir yöntemle insan kaynağının toplamı ile yapabilirsiniz. Bu tanımda sermayeyi anlamak açısından önem arz eden iki şey vardır. Bunlar sermayenin büyüklüğü ve hacmidir. (Lin, 2001, s.22) Sermayenin büyüklüğü ile tanıdığınız ve bağlantı kurduğunuz insan sayısını, hacmi ile bundan sağladığınız yararı ve sağladığınız yarar ile bu ilişkilere devam etme eğilimini anlayabiliriz. Bourdieu'nun eleştirilebilecek bir yönü bu makalenin de konusu olan, sosyal sermayenin nasıl ölçüleceğini hiçbir zaman söylememiş olmasıdır. (Pinxten W. & Lievens J. , 2014, s.1098)

Sosyal sermaye kavramı zamanla gelişmiş ve bu kavramın ölçülebildiğini düşünürler ortaya çıkmıştır. Bunlardan bir tanesi olan Harada'ya göre sosyal sermaye tipik olarak üç faktörden oluşmaktadır: güven, normlar (karşılıklılık) ve ağlar. Bu faktörlerin her birine uygulanan değişkenlerin seçilmesi ve belirtilmesi gerektiğini düşünen Harada'ya göre bunu yapmanın en yaygın yollarından birisi, "anket çalışmaları ve benzerleri aracılığıyla veri toplamaktır. Örneğin, bu tür bir araştırmada, güven için: "Çoğu insana güvенеbileceğinizi hissediyor musunuz?" ya da "Sizi endişelendiren şeyler hakkında önce kime danışıyorsunuz?". Normlar için (karşılıklılık): "Her zaman oy kullanmaya gider misiniz?" ya da "Bir iyilik eylemini kabul ettiniz ya da karşılık vermediniz mi?". Ağ için: "Çok fazla arkadaşınız ve tanıdıklarınız var mı?" ya da "Gönüllü faaliyetler yapmakta tecrübeniz var mı?" gibi sorular sorulabilir (Harada, 2012, s.10).

1.2 Sosyal Sermaye Türleri

Bazı akademisyenler artık sosyal sermayeyi üç ana tipe ayırıyorlar: Bağlama, köprüleme ve bağlantı kurma (Aldrich, 2012; Kawachi, Kim, Coutts ve Subramanian, 2004; Szreter ve Woolcock, 2004). Her bir tür, ilişkilerin gücünde ve ağların kompozisyonlarındaki farklılıkları ve dolayısıyla bireyler ve topluluklar için farklı sonuçları tanımlar.

Bağlayıcı sosyal sermaye, arkadaş veya aile gibi duygusal olarak yakın bireyler arasındaki bağlantıları anlatır ve belirli bir gruba sıkı bağlarla sonuçlanır (Adler ve Kwon, 2002, s.20). Bağlanma sosyal sermayesi, genel olarak demografik özelliklerde, tutumlarda ve mevcut bilgi ve kaynaklarda homofili ile (yani, yüksek benzerlikler) karakterize edilir (McPherson, Smith-Lovin ve Cook, 2001; Mouw, 2006). Güçlü bağlantı, bu tür bir sosyal sermayeyi, özellikle afet gibi ihtiyaçların olduğu zamanlarda, sosyal destek ve kişisel yardım sağlamak için iyi kılmaktadır (Hurlbert, Haines ve Beggs, 2000, s.600).

Buna karşılık, köprüleme sosyal sermaye, sınıf veya ırk gibi sosyal grupları kapsayan gevşek bağları olan tanıdıkları veya bireyleri tanımlar. Bu bağların, demografik çeşitliliği gösterme ve bireylerin toplumda ilerlemesine yardımcı olabilecek yeni bilgi ve kaynaklar sağlama olasılığı daha yüksektir. Köprüleme sosyal sermaye, genellikle sivil ve siyasi kurumları içeren örgütlere, ebeveyn-öğretmen derneklerine, eğitim ve dini gruplarla birlikte spor ve ilgi kulüplerine dâhil olmaktan kaynaklanır (Small, 2009, s.84).

Üçüncü sosyal sermaye türü, sıradan vatandaşları iktidardakilerle bağlayan sosyal sermayedir. Bu tür ağ, saygı normlarını ve toplumdaki açık, resmi veya kurumsallaşmış güç veya toplumdaki otorite eğimleri boyunca etkileşim içindeki insanlar arasında güvene dayalı ilişki ağlarını somutlaştırmak olarak tanımlanır (Szreter ve Woolcock, 2004, s.654).

Kısacası sosyal sermaye; bireylerin yakın-uzak aile üyeleri, komşuları, arkadaşları başta olmak üzere sivil toplum örgütleri, siyasi partiler, dernekler gibi sosyal gruplarla kurduğu ilişkilerin toplamıdır. Bu ilişkilerin temelinde yardımlaşma ve gerektiğinde ihtiyaç duyma ve duyulma potansiyeli yatar. İnsanın sosyal bir varlık olması, sosyal sermaye kavramının ortaya çıkmasının temel sebebidir.

1.3 Sosyal Sermayenin Ölçümü

Türkiye’de sosyal sermaye ölçüm çalışmalarında örneklem ve örneklem ile uyumsuz ölçek problemi bulunmaktadır. “Sosyal bilimlerde ölçme, kaçınılmaz biçimde zor bir iştir.” (Uğuz, Örselli & Sipahi, 2011, s.15). “Buna uygun olarak OECD’nin dürüstçe ifade ettiği gibi “Sosyal sermayeyi ölçmek zordur.” (Field, 2006, s.180; akt. Aydemir, 2011) Sosyal sermaye felsefi, sosyolojik, psikolojik ve ekonomik pek çok etmenin bir araya gelmesiyle oluşan bir kavramdır. Bu anlamda sosyal sermaye ölçülmeye

çalışılırken soyutlaştırma en düşük düzeyde tutulmalı, mümkün olduğunca somut ölçütler kullanılmaya çalışılmalıdır. Eğer sosyolojideki ve antropolojideki kavramların her biri saha araştırmacısı tarafından soyutlaştırılırsa, bu ölçümün başarısız olmasını beraberinde getirir çünkü her kavram farklı bir anlama sahip olacaktır. Bu anlamda soyutlaştırma saha araştırmalarında en düşük düzeyde tutulmalıdır (Moles, J. ve arkd., 1977, s.242). Kavrama dayalı araştırmalar geliştikçe, nicel çalışmaların sayısı da azalmıştır. Öte yandan çalışmaların kalitesi azalmamış; aksine yükselmiştir. Ölçülmek istenen şeyin belirleyicileri çoğaldıkça, ölçmek istedikleri şeyi ölçme kapasiteleri artmıştır (Triacca U. & Garonna P. , 1999, s.53).

Çok büyük ve kapsamlı bir araştırma olan Dünya Değerler Araştırması (DDA)'nda kullanılan birtakım sorularla sosyal sermayenin ölçümü mümkün olabildiği düşünülmüş; Türkiye'den de bazı araştırmacılar bu sorular üzerinden araştırmalar yapmışlardır (Yıldız&Topuz, 2011; Yıldırım, 2019). Bu sorular; "Sizce insanların geneline güvenilebilir mi?" ya da "Başkalarıyla bir iş yaparken ya da ilişki kurarken dikkati elden bırakmamak mı lazım?"; "Sizce, insanlar genellikle yardımsever midir ya da kendi çıkarlarını mı gözetirler?" gibi sorulardır. (www.worldvaluessurvey.org) Tabii ki bu sorular çok genel sorulardır. Örneğin bu çalışmada ölçmeye çalıştığımız komşuluk sermayesi gibi kavramlar sosyolojik, felsefi, psikolojik öğeleri içerir. Bu sebepten kavramların kendilerini sormak yerine sosyal pratikler üzerinden ölçüm yapmak daha büyük önem arz etmiştir (Smith R.J. & Atkinson P., 2016, s.102). Bunun gibi ölçeğin sosyal pratik sorularından oluşmasına özen gösterilmiştir. Örneğin, Aile Sermayesi adını verilen faktördeki sorular; "Geçen hafta aile üyeleriniz hep birlikte bir etkinlik yaptınız mı? Son 2 haftada aile dostlarınızla yemek yediniz mi?" gibi daha pratik, sosyal aktivitelere dayanan sorular olmuştur.

Sosyal sermaye sadece sosyolojinin konusu olmamış, eğitim bilimleri alanındaki araştırmacıların da ilgisini çekmiş, öğrenciler ve yöneticiler üzerine araştırmalar yapılmıştır. Şahin ve Ada (2013) tarafından geliştirilen 305 okul yöneticisi ile görüşülerek oluşturulan anket kendi örnekleminde çok iyi bir sayı ve güvenilir sonuçlar vermiştir (Şahin & Ada, 2013, s.149). Her ne kadar uyum iyilik ölçütleri ve yapısal eşitlik modeline tabii tutulmasa da bu ölçek çeşitli araştırmacılar tarafından kullanılmıştır (Akman & Abaşlı, 2017; Çetin, Akpolat & Özdemir, 2017).

Çeviri ve adaptasyon çalışmalarından bazılarını örnek verecek olursak; Huang (2008) tarafından geliştirilen okullardaki sosyal sermaye ölçeğinin adaptasyon çalışması Ardahan & Ezici (2014) tarafından yapılmış, Chen ve Starobin (2019) tarafından geliştirilen ölçek Paksoy & Gül (2019) tarafından yapılmış; yine Polatcan (2018) tarafından çeşitli yabancı ölçeklerden derlenen bir okullarda sosyal sermaye ölçeği geliştirilmiştir.

En büyük örneklemlenmiş çalışmalardan bir tanesi, Erdoğan'ın, "Sosyal Sermaye, Güven ve Türk Gençliği" (2008) adlı çalışmasıdır. Erdoğan sosyal sermayeyi sivil katılım ve kurumlara güven üzerinden ölçmeye çalışmış ayrıca bir güvenilirlik geçerlilik çalışması yapmamıştır. Uğuz, Örselli & Sipahi (2011) tarafından yapılan TÜBİTAK tarafından "Türkiye'nin Sosyal Sermaye Stokunu ve Toplumun Sosyal Sermaye Profilini Belirlemeye Yönelik Bir Alan Araştırması" ismiyle anılan projenin verileri kullanılmış, 1577 Türkiye geneli dağılımlı kapsayıcı bir örnekleme ulaşılmıştır. Bu çalışmada bizim çalışmamız ile kıyaslanabilmesi açısından değerlendirildiğinde Balıkesir ili için 74 anket kullanılmıştır. Bu çalışmada 1134 anket kırsal/kentsel biçiminde dağıtılarak sadece Balıkesir bölgesinde kullanılmıştır. Bu anlamda daha yerel odaklı bir çalışma olup örneklem bölümünde detayları ile açıklanmaktadır. Uğuz, Örselli & Sipahi (2011, s.12) çalışmalarında sundukları değerli veriler frekans ve yüzde düzeyinde kalmıştır. Bu çalışma ise daha detaylı bir analiz ile sonraki araştırmacılar için kullanılabilir bir ölçek geliştirme çabasıdır.

Sosyal sermaye üzerine 2006 yılında Uçar tarafından geliştirilen bir ölçek mevcuttur. Bu çalışmada bu ölçeğin madde havuzu oluşturulurken Uçar'ın çalışmasından faydalanılmıştır. Uçar'ın ölçek geliştirme çalışması 566 üniversite öğrencisi üzerine kurulmuştur (Uçar, 2006, s.26). Üniversite öğrencileri ile çalışmanın avantajı soruları tam anlamıyla anlamaları, dezavantajı ise evreni çok az temsil etmeleridir. Uçar'ın çalışması hem evreni az temsil etmiş hem de faktör analizi boyutunda kalarak evrensel ölçek için gerekli olan uyum iyilik ölçütlerini (LISREL ya da AMOS) ile değerlendirmemiştir. Örneğin bu çalışma; faktör analizine 26 soru ile başlamış fakat açıklayacağımız pek çok sebepten 14 soruya düşmüştür.

Sorular açısından en zengin çalışma Keleş (2014) tarafından yazılan doktora tezidir. Bu tezde çeşitli sosyal sermaye teorileri ile yapısal eşitlik modeli (YEM) kullanılmıştır. Örneklem olarak Erzurum ilini temsil etmesi beklenen tez 367 anket ile sınırlı kalmıştır (Keleş ve arkd., 2014, s.100). YEM kullanılırken faktör analizine başvurulmaması da ikinci bir problem olarak gözükmemektedir. Aidiyet, komşuluk ilişkileri ve sosyal kaynaşma, kırsal değerler ve normlar ve güven boyutu ile sosyal sermaye ölçülmeye çalışılmıştır. Örneklem büyüklüğü ile göze çarpan bir başka çalışma Özpınar ve arkadaşları tarafından (2016) yılında yapılmış ve 3 büyük şehirde 1110 kişiye ulaşılmıştır (Özpınar ve arkd., 2016, s.167). Nitekim bu çalışma da frekans ve yüzde boyutunda kalmış, AFA ve DFA ile irdelenmemiştir.

Literatürde en çok kullanılan ölçeklerden birisi Ardahan (2012) tarafından faktör analizi yapılarak Onyx ve Bullen (2000) tarafından geliştirilmiş olan Sosyal Sermaye Ölçeğinin Türk toplumu için geçerliliğini ve güvenilirliğini tespit edilmeye çalışılmıştır. Antalya'da yaşayan 410 kişiden veri toplanarak yapılan anket üzerinde, faktör analizi kullanılmıştır. Ardahan'ın çalışmasının kırsal bölgeyi ya da ilçeleri kapsayıp kapsamadığı

bilinmemektedir. Onyx ve Bullen (2000)'in orijinal makalesi kent merkezinde yaşayan, kentin dış bölgelerinde yaşayan ve kırsal bölgede yaşayan toplulukları kapsamaktadır ve 1200 kişi ile yapılmıştır. (N=1200) Yola 68 madde ile çıkılmış, 34 madde ile sonuçlanmıştır (Onyx & Bullen, 2000, s.39).

Ardahan'ın çalışmasında ise 34 madde ile yola çıkılmış 28 madde ile sonuçlanmıştır. Ardahan'ın ulaştığı faktör yapısı ile bu çalışmanın faktör yapısı büyük benzerlik göstermektedir. Bu dokuz faktörlü yapı: Yerel Komiteye Katılım; Komşuluk İlişkisi; Bir Yere Aidiyet; Başkılığa Tolerans; STK Üyeliği; Güven İnsan; Güven Çevre; Sosyal Konularda İnişiyatif; Sosyal Temsilcilik olmuştur. Ardahan'ın Türkçe 'ye kazandırdığı ölçek pek çok araştırmacı tarafından kullanılmıştır (Fidan & Yurdasever, 2017; Yayar, 2019; Biçer & Koçer, 2020; Erbaşı, 2019). Bazı araştırmacılar ise Onyx & Bullen (2000)' in ölçeğini direkt kullanmayı tercih etmişlerdir (Koçtürk & Salkım Er, 2017).

2. Yöntem

2.1 Evren ve Örneklem

Çalışmamızın evrenini Balıkesir ili oluşturmaktadır. Gerekli etik kurul izinleri projeye başlamadan önce alınmış, anketler öncesinde tüm katılımcılara ad ve soyadı bilgilerinin gizli kalacağı belirtilmiş ve onam formu imzalatılmıştır. Çalışmamızda toplamda 1134 kişiden veri geri dönüşü olmuş bazı veriler kayıp veri olarak değerlendirilmiş, (N = 1134) kişi ile anket yapılmıştır. Betimleyici temel göstergeler Tablo 1'de rapor edilmiştir. Araştırmaya başladığımız yıl itibariyle TÜİK 2016 verilerine göre Balıkesir toplam nüfusu 1.196.176'dır.

Bu nüfus, 596.896 erkek ve 599.280 kadından oluşmaktadır. Bu nüfusun cinsiyete göre dağılımı %49,90 erkek, %50,10 kadın olacak şekildedir. Ancak araştırmamızın analiz ünitesi bireyler değil, hane halkıdır. O nedenle örneklem grubu belirlenirken bireyler değil, hane sayıları esas alınmıştır. TÜİK 2016 verilerine göre Balıkesir'de hane sayısı 395 bin 499'dur. Örneklem büyüklüğü hesaplanırken basit tesadüfi örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Kabul edilebilir hata oranı +/-3% ve 95% güven seviyesi esas alınarak 1065 haneden oluşan örneklem büyüklüğü elde edilmiştir. Bununla ilgili kullanılan formül aşağıdaki gibidir:

$$\frac{z^2 \times p(1-p)}{e^2} \\ 1 + \left(\frac{z^2 \times p(1-p)}{e^2 N} \right)$$

(N: evren büyüklüğü; e: hata oranı; z: güven seviyesi; p: oran değeri).

**Balıkesir Örnekleminde Bir Ölçek Geliştirme Çalışması: Yerli Sosyal Sermaye Ölçeği
(YSSÖ)**

Balıkesir'in merkez ilçeleri dâhil olmak üzere toplam 20 ilçesi, 892 köyü ve 53 belediyesi bulunmaktadır. Örnekleme kır-kent ayrımının hanelerin dağılımına göre orantılanması öngörülmüştür. Ancak bu konuda hesaplama yapma güçlüğü bulunmaktadır. 2013 yılında yapılan bir yasal düzenlemeyle tüm köyler mahalle statüsü almışlardır.

Bu hukuki düzenlemeden önceki TUIK 2012 verilerine göre Balıkesir'de kentsel nüfus oranı %61,3'tür. Dolayısıyla örnekleme kır-kent ayrımını hesaplamak bu 2012 verilerini esas almak bir zorunluluktur.

Buna göre örneklemin yaklaşık %62'sinin kentsel alanlardaki hanelerden %38'inin de kırsal alanlardaki hanelerden oluşturulması öngörülmüştür. Diğer bir deyişle, 1065 haneden oluşan örneklemin 660 tanesi kentsel alanlardaki hanelerden, 405 tanesi de kırsal alanlardaki hanelerden oluşturulması öngörülmüştür.

Örnekleme dâhil edilecek ilçelerin oluşturulmasında evreni temsil kriterine özellikle dikkat edilmiştir. Bir yandan coğrafi yapı çeşitliliğinin, bir yandan demografik yapı çeşitliliğinin diğer yandan da sosyal ve kültürel yapı çeşitliliğinin örnekleme temsil edilebilmesi için a) kıyı bölgeler, b) kent merkezi, c) iç/karasal bölgeler tipolojisi kullanılmıştır. Bu çerçevede kıyı bölgeleri temsil etmek üzere Bandırma, Erdek, Ayvalık ve Edremit ilçeleri; kent merkezini temsil etmek üzere Karesi ve Altıeylül ilçeleri; iç/karasal bölgeleri temsil etmek üzere de Manyas, Kepsut, Dursunbey, Savaştepe, Sındırgı ve İvrindi ilçeleri örnekleme dahil edilmişlerdir.

Ancak saha çalışmasına başladığımızda yıl 2018 olmuştu ve demografik verilerin güncellenmesi gerekmiştir. 2017 yılında Balıkesir toplam nüfusu 1.204.824 olmuştu. Aradan geçen iki yıl içinde kırsal ve kentsel nüfus artış oranlarının birbirine göre paylarının tam olarak ne olduğuna ilişkin kesin bir bilgi bulunmadığı için ilçeler bazında örneklem büyüklüklerinin hesaplanmasında bir miktar ihtiyat payı eklenmesi gereği duyulmuştur.

Tablo 1: İlçelere Göre Balıkesir Nüfusu ve İhtiyat Paylı Öngörülen Örneklem Büyüklükleri

Yıl	İlçe	İlçe Nüfus	Nüfus Yüzde	Nüfusa Oranlı Ör.	Ek	Toplam Ör.	Kentsel Ör. (%62)	Kırsal Ör. (%38)
2017	Karesi	178.105	% 15	160	20	180	112	68
2017	Altıeylül	177.867	% 15	160	20	180	112	68
2017	Bandırma	152.480	% 13	139	20	159	99	60
2017	Edremit	148.341	% 12,31	130	20	150	93	57
2017	Ayvalık	68.831	% 6	64	20	84	52	32
2017	Dursunbey	36.324	% 3,01	32	20	52	32	20
2017	Sındırgı	33.753	% 2,80	30	20	50	31	19

2017	İvrindi	32.882	% 2,73	30	20	50	31	19
2017	Erdek	32.317	% 3	32	20	52	32	20
2017	Kepsut	23.342	% 2	21	20	42	26	16
2017	Manyas	19.356	% 1,61	17	20	37	23	14
2017	Savaştepe	18.187	% 1,51	16	20	36	22	14
	Toplam	921.785	%78	831	240	1072	665	407
2017	Diğer ilçeler	283.039	%22	234				
Genel Toplam			%100	1065		1072	665	407

Buna göre 2017 yılı itibariyle toplam nüfusu 1.204.824 olan Balıkesir'in örnekleme dâhil edilen 12 ilçesinde ilçe nüfusları ve toplam nüfus içindeki oranları dikkate alındığında görülecektir ki söz konusu 12 ilçenin toplam nüfus içerisindeki sayısı 921.785 ve toplam oranı %78'dir. Geri kalan diğer ilçelerdeki 283.039 kişinin (%22) payı da 1065 hanelik örnekleme eşit bir şekilde dağıtıldığında her bir ilçeye ortalama 20'şer kişi eklenmiştir. Böylece ilçeler bazında elde edilen toplam örneklem büyüklükleri kendi içlerinde kentsel bölgeler için %62, kırsal bölgeler için %38 oranında hesaplanarak ayrıca dağılımları yapılmış ve sonuçta Tablo 1'de gösterilen ihtiyat paylı örneklem büyüklükleriyle anketlerin yapılması öngörülmüştür.

Saha çalışmasına başladıktan sonra gerçekleşen fiili örneklem büyüklüklerinin dağılımı ise Tablo 2'de görüldüğü şekilde olmuştur:

Tablo 2: İlçe, Mahalle ve Köylere Göre ve Kentsel/Kırsal Ayırımına Göre Fiili Örneklem Büyüklüklerinin Dağılımı

İlçe	Mahalle Sayısı	Köy Sayısı	Kentsel Anket Sayısı	Kırsal Anket Sayısı	Toplam Anket Sayısı
Altıeylül	10	6	127	67	194
Karesi	9	6	81	70	151
Bandırma	6	8	101	59	160
Erdek	4	2	35	20	55
Manyas	5	2	38	23	61
Edremit	11	4	101	60	161

**Balıkesir Örnekleminde Bir Ölçek Geliştirme Çalışması: Yerli Sosyal Sermaye Ölçeği
(YSSÖ)**

Ayvalık	5	3	64	32	96
İvrindi	4	4	29	20	49
Kepsut	4	2	35	21	56
Dursunbey	6	2	36	20	56
Sındırgı	5	2	30	20	50
Savaştepe	6	2	30	20	50
Toplam	75	43	707	432	1139

Saha veri toplama analizinde 5 adet anket kaybı ile 1134 sayısına başarıyla ulaşılmış ve örnekleminiz 1134 olarak kalmıştır.

Tablo 3. Betimleyici İstatistik

K. Bilgiler	Alt Gruplar	Frekans (f)	Yüzde (%)
Kırsal/Kentsel	Kırsal	430	37,9
	Kentsel	704	62,1
Gelir	0 – 800 TL	57	5,1
	801-1600 TL	203	17,9
	1601-2500 TL	284	25
	2501-3600 TL	214	18,9
	3601-5000 TL	206	18,2
	5001-7600 TL	83	7,3
	7601-10000 TL	39	3,4
	10001-15000+TL	28	2,5
	10001-15000+TL	28	2,5
Nereli	Balıkesirli	936	82,5
	Balıkesirli değil	189	16,7
	Kira	216	19,1
Ev Mülkiyeti	Kendimizin	876	77,4
	Lojman	7	0,6
	Diğer	29	2,6
Evin Türü	Apartman	518	45,7
	Müstakil	602	53,1

	2000 yılından önce	594	52,5
Evin Ruhsatı	2000 yılı ve sonrası	341	30,2
	Ruhsatsız	153	13,5
	Cevapsız	43	3,8

Örneklem grubuna dâhil edilen hanelerin % 62,1'i (N=430) kentsel yerleşim yerlerinden %37,9'u (N=704) da kırsal yerleşim yerlerinden teşekkül etmiştir. Sosyal sermaye açısından gelir dağılımı da önemlidir. Bu açıdan örneklemedeki hane halklarına toplam gelir durumları soruldu. Buna göre hane halklarının yarıdan fazlası (%62,5) (N=704) 1601-5000 TL arasında gelire sahiptir (Tablo 3). Daha spesifik olarak hane halklarının %18'i 801-1600 TL gelir grubunda (N=203), %25,2'i 1601-2500 TL gelir grubunda (N=284), %19'u 2501-3500 TL gelir grubunda (N=284), %18,3'ü 3501-5000 TL gelir grubunda (N=206), %7,3'ü 5001-7500 TL gelir grubunda (N=83) yer alırken %5,06'sı 800 TL veya daha az gelire sahiptir (N=57). Bu veriler Balıkesir'de hane halklarının yeterli ekonomik altyapılarının bulunmadığına da işaret etmektedir.

Hane halklarının aslen yaşadıkları ilden (Balıkesirli) olup olmadıkları sosyal sermayelerine etki eden bir faktör olabileceği düşüncesiyle nereli oldukları sorusu da yöneltildi. Bulgulara göre hane halklarının büyük çoğunluğu (%82,5) (N=936) aslen Balıkesirlidir. İkamet edilen evin özellikleri (mülkiyeti, türü, ruhsat durumu, ikamet süresi vb.) de hane halklarının afete hazırbulunuşluk tutum ve davranışlarını etkileyebilir. Bulgular göstermektedir ki hane halklarının büyük çoğunluğu kendi evlerinde yaşamaktadırlar (%77,4) (N=876). İkametgâhların yaklaşık yarısı (%45,7) (N=518) apartman dairesi, yarıdan biraz fazlası da (%53) (N=602) müstakil evlerdir (Tablo 3). Öte yandan ikametgâhların yarıdan fazlasının (%52,5) (N=594) ruhsat tarihi 2000 yılından öncesine aittir ve %13,5'inin hiç ruhsatı yoktur (N=153) (Tablo 3). 2000 yılı ve sonrasında ruhsatı alınan evlerin oranı sadece %30'dur (N=341).

2.2. Ölçek Geliştirme Süreci

Ölçeği geliştirmek için öncelikle uzman görüşlerinden faydalanılmıştır. Bu makalenin sosyal sermaye ölçekleri bölümünde yer alan kaynaklardan yararlanılmış ve 56 soruluk bir havuz oluşturularak ilgili sorular hazırlanmıştır. Üzerinde uzlaşılabilen sorular ölçekten çıkarılmıştır. İlçelerde anketörler ile yüz yüze 100 adet anket yapılması hedeflenmiştir. Böylelikle ulaşacağımız anket sayısı 1200 olacaktır. Çok az veri kaybı Erdek, Manyas, İvrindi, Savaştepe, Sındırgı, Kepsut, Dursunbey ilçelerinden gelmiştir. Elimizdeki veriden kayıp olanlar silindikten sonra, 1134 kişi ile ölçek geliştirme sürecine geçilmiştir. Anketi yanıtlayan katılımcılar maddelere (1) kesinlikle hayır; (2) hayır, (3) evet, (4) kesinlikle

evet şeklinde sorulara cevap vermişlerdir. Dolayısıyla ölçek, 4'lü Likert tipi bir ölçektir. Ölçeklerin yanıt seçenek kullanımında çeşitli tartışmalar olsa da 4'lü Likert tipi ölçek kullanımının katılımcıların muğlak cevaplar vermesini engelleyeceği ve daha çok düşünmeye sevk edeceği yönündeki kanı (Garland, 1991, s.70) esas alınarak 4'lü Likert tipi tercih edilmiştir. Ölçekteki maddeler (Kesinlikle Evet: 3.21-4.00, Evet: 2.41-3.20, Hayır: 1.61-2.40, Kesinlikle Hayır: 0.81-1.60) alacak şekilde puanlandırılmıştır. Başta 26 olan soru sayısı en son hali ile 14'e inmiştir.

2.3 Verilerin Analizi

Faktör analizi yapabilmek için elimizdeki örneklemin büyüklüğü yeterli örneklem büyüklüğüdür (Tabachnick & Fidell, 2001, s.80). "Afet ve Hazır Bulunuşluk Ölçeği" nin yapı geçerliğini belirlemek için Varimax döndürme analizi kullanılarak Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA) yapılmıştır. Analizde faktör yükleri en az 40 olarak belirlenmiştir (Walker & Maddan, 2013, s.458; Şencan, 2005, s.405). Hem ölçeğin genelinin hem de alt boyutlarının güvenilirliği Cronbach Alpha değerine bakılarak hesaplanmıştır. Analiz sonucunda her faktörde kabul edilir en az 2 madde olmalıdır (Çam & Baysan-Arabacı, 2010, s.68). AFA'yı takiben DFA yapılarak ölçek geliştirme süreci tamamlanmıştır.

3. Bulgular

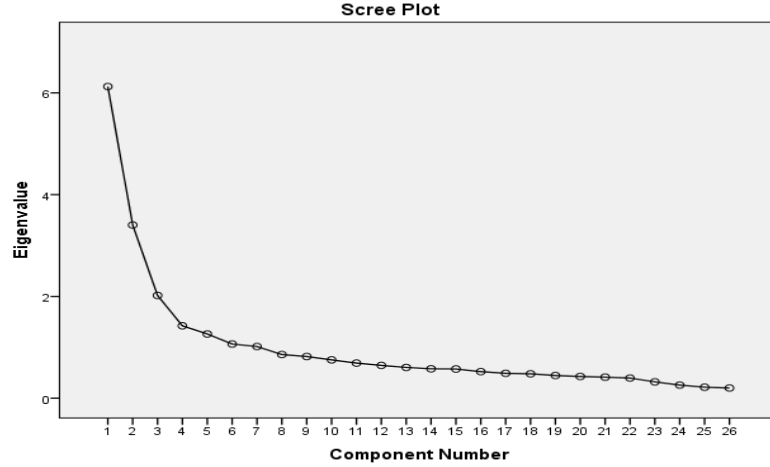
Yapının kendi içindeki tutarlılığı Pearson Momentler Çarpım Korelasyon Katsayısı ile ölçülmektedir. Elimizdeki ölçekte bulunan 26 sorunun birbirleriyle ilişkili olup olmadığı korelasyona bakılarak ölçülmüştür. Her madde için madde toplam test korelasyonları hesaplanmıştır. Faktör analizine geçmek için verilerin kararlılığı test edilmiştir. Korelasyon Matrisi çıktısı analiz edildiğinde madde yükü 0,4'ten fazla olan sorular olduğu gözlemlenmiştir. Bu sebepten .40'ın üzerinde değer alan dört soru analizden çıkartılmıştır. 22 soru ile analize devam edilmiştir. Kaiser-Meyer-Okin değeri 0.85 çıkmış, "mükemmel uyum" olarak değerlendirilmiştir (Durmuş ve arkd., s.80) (Kaiser, 1970, s.405). AFA sonrasında Eigen değerleri 1'in üzerinde olan 7 faktörlü yapı olduğu gözlemlenmiştir, oluşan faktörlerin toplam varyansın, %62,73'ünü açıkladığı gösterilmiştir. Serpilme diyagramı (scree plot) verilmiş, Cattell'in (1966) grafik incelendiğinde keskin düşüş noktası, 7. faktörden sonra olduğu saptanmıştır (Cattell, 1966, s.250). Serpilme diyagramı 7 faktörlü yapıyı ortaya çıkarmıştır. (Grafik 1)

İlk modelimizde Yerli Sosyal Sermaye Ölçeği, 22 soru ve 7 alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçek, toplam varyansın %59,99'unu açıklamaktadır. 7 faktör sırasıyla *Semt Sermayesi* (SS) 6 soru, *Sivil Toplum Sermayesi* (STS) 4 soru, *Aile Sermayesi* (AS) 3 soru, *Komşu Sermayesi* (KS) 3 soru, *Mali Sermaye* (MS) 2 soru, *Güven Sermayesi* (GS) 2 soru ve *Parti Sermayesi* (PS) 2 soru şeklinde isimlendirilmiştir.

Bütün bu analizlere rağmen; çok faktörlü yapı ve örneklem büyüklüğü göz önüne alındığında bu yapı hemen rapor edilmemiş daha karmaşık ve ilişkili analizler veren ve değişiklik imkanlarını bize sunan LISREL programının analizleri sonrasındaki değişikliklerden sonra faktör yapısı raporlanmasına karar verilmiştir.

Grafik 1: Serpilme Diyagramı

Doğrulayıcı faktör analizi gerçek değerlerle beklenen değerleri karşılaştıran, bu karşılaştırma sonucunda uyumu bizlere sunan bir analizdir. Doğrulayıcı faktör analizi ile beklenen değerler ile önceden toplanan değerlerin ne derece birbirleri ile örtüştüğü hesaplanır ve doğrulanır (Sümer, 2000, s.62; Seçer, 2013, s.90).

Doğrulayıcı faktör analizi yapılırken birbirinden farklı parametrelerle ölçüm yapan farklı testler kullanılır. Bunlar içinde en sık kullanılanları, χ^2 , RMR veya RMS, GFI, AGFI, CFI, NFI, RMSEA'dır. Burada en temel değerlere bakılarak daha derin bir analiz ve modeli geliştirmek için ilerlemeci anlamda yapılabilecek bir şeyler olup olmadığına karar verilmiştir (Gilles, 2009, s.41).

Tablo 5. DFA Uyum ve İyilik Ölçütleri İlk Model

Uyum Ölçüsü	Değeri	Ölçütler
χ^2	1877	-
χ^2 / SD	9,98	$2 < \chi < 5$ arasında
RMSEA	0,08	Sınırdaki Kabul Edilir
GFI	0.86	Kabul Edilemez Değer
AGFI	0.82	Kabul Edilemez Değer
CFI	0.87	Kabul Edilemez Değer

**Balıkesir Örnekleminde Bir Ölçek Geliştirme Çalışması: Yerli Sosyal Sermaye Ölçeği
(YSSÖ)**

SRMR	0,07	Yeterli Uyum
RMR	0,10	Kabul Edilemez Değer

Ki-kare istatistiği (χ^2), $\{\chi^2 / s.d.\}$, 7,53 çıkmış, bu da ciddi bir problem olarak gözükmiştir. Fakat örneklem büyüklüğü χ^2 istatistiğinin p değerlerini etkiler (Çapık, 2014, s.199). χ^2 değeri çoğunlukla anlamlı çıkar (Şimşek 2007, s.40). Diğer uyum indeksleri örneklem büyüklüğünden daha az etkilenir (Waltz, Strickland & Lenz, 2010, s.177). RMSEA (Ortalama hata karekök yaklaşımı) 0,08 bulunmuş; Browne and Cudeck'e (1993, s.140) göre sınırdan kabul edilmiştir. Bir diğer kriter, GFI (Uyum iyiliği indeksi) ve AGFI (Düzeltilmiş uyum iyiliği indeksi)'dir. Her iki test bizlere uyum iyilik ölçütünden uzak olduğumuzu göstermiştir. Tabi ki karmaşık modeller uyum iyiliği indexleri değer aralıklarında ölçümler bulmayı zorlaştıracaktır (Anderson & Gerbing, 1984, s.161).

Ki-Kare/SD istatistiğindeki temel problem ve diğer uyum indexlerindeki problem yüzünden LISREL programının düzeltme önerileri (modification indices) tablosu incelenmiş ve bu tabloya göre hareket edilerek modelin daha tutarlı hale getirilmesine çalışılmıştır (Şimşek, 2007, s.52). Sorular arası ilişkiler incelendiğinde birbirine yakın olan değerleri ölçtüğü düşünülen ve çıkarılması halinde en yüksek ki kare değişimini verecek sorular sırasıyla analizden çıkarılmıştır. Sorular analizden çıkarılırken ölçeğin kentsel halkla birlikte kırsal halkla da yapılacağı düşünülerek, daha kolay anlaşılabilir sorular tutulmuştur. Böylece, Semt Sosyal Sermayesinden 3 soru (SS2, SS4, SS6); Aile Sermayesinden bir soru (A1), Sivil Toplum Sermayesinden 1 soru (STS4) analizden çıkarılmıştır. LISREL programı bize ayrıca öneri olarak hangi soruların hangi faktör altında toplanırsa daha iyi olacağı fikrini de vermektedir. Buna uygun olarak, parti sorusunun STS faktörü altında olması gerektiği düşünülmüş buna uygun analiz yapılmış fakat her iki soru da ilişki problemi çıkarttığından Parti Sermayesi Faktörünün tamamen silinmesine karar verilerek 6 faktörlü modele geçiş uygun görülmüştür. Bu yeni modelde yine STS 3 sorusu da modeli bozduğu görülerek analizden çıkarılmıştır. (STS3) Yapılan değişiklikler uyarınca karşımıza çıkan yeni model uyum ölçütleri Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6: DFA Uyum ve İyilik Ölçütleri İkinci Model

Uyum Ölçüsü	Değeri	Ölçütler
χ^2	279,34	-
χ^2 / SD	4,51	$2 < \chi < 5$ arasında
RMSEA	0,05	Yeterli Uyum
GFI	0,96	Yeterli Uyum
AGFI	0,94	Yeterli Uyum
CFI	0,96	Yeterli Uyum

SRMR	0,03	Yeterli Uyum
RMR	0,04	Yeterli Uyum

Ki-kare istatistiği (χ^2), $\{\chi^2 / s.d.\}$ ikinci modelde, 4,91 çıkmıştır. Literatüre göre eğer bu değer 5'in altında ise aralık yakalanmış ve kabul edilebilir düzeydedir (Çapık, 2014; Munro 2005; Şimşek 2007; Hooper & Mullen 2008). RMSEA 0,05 bulunmuş Browne & Cudeck'e (1993, s.140) göre normal uyum olarak kabul edilmiştir. Diğer kriterler, olan GFI ve AGFI testlerinden kabul edilen aralıklarda iyi sonuçlara ulaşılmıştır. Aynı şekilde CFI'nun yükseldiği gözlemlenmiştir. (0,096)

Lisrel 9.2. programı kullanılarak üretilen veri yolu analizi incelenmiş ve beklenen t değerlerin anlamlı çıktığı gözlemlenmiştir. (Grafik 2) Veri yolu analizi incelendiğinde kırmızı ok bulunup bulunmadığı önem kazanır. Yaptığımız analizde kırmızı ok bulunmaması maddelerin en az 0.05 düzeyinde anlamlı olduklarını gösterir (Jöreskog & Sörbom, 1996, s.35). Bunun üzerine hem görsel açıdan analiz kolaylığı ve okuyucuya ulaşması hem de tekrar sağlanması için SPSS programı ile tekrar AFA yapılarak analiz doğrulanmaya çalışılmıştır.

Faktör yükleri ve altında toplanan sorular rapor edilmiştir. Faktör analizine geçmek için verilerin kararlılığı test edilmiştir. Korelasyon Matrisi raporu incelenmiştir. Buna göre yükü 0,4'ten fazla olan hiçbir soru göstermemiştir. Kaiser Meyer Oklin değeri .74 olarak bulunmuştur ki bu durum literatürde "iyi uyum" olarak nitelenmektedir (Durmuş ve arkd., s.80; Kaiser, 1970, s.405). Bartlett'in küresellik testi anlamlı sonuç vermiştir ($p < 0,001$). (Bartlett, M. S., 1937, s.275). Ön testler incelendiğinde modelin faktör analizine uygun olduğu gözlemlenmiştir.

Açıklayıcı faktör analizi sonrasında Eigen değerleri 1'in üzerinde olan 7 faktörlü yapı oluştuğu gözlemlenmiştir, oluşan faktörlerin toplam varyansın, %73,32'sini açıkladığı gösterilmiştir. Bu sebepten dolayı ve önceki analizlere dayanarak 6 faktörlü yapı tercih edilmiştir.

Tablo 7: Alt boyutların skorları

	En düşük	En yüksek	X	SS
Komşu Sosyal Sermaye	3,00	12,00	8,57	2,01
Semt Sosyal Sermaye	3,00	12,00	9,51	1,96
Mali Sosyal Sermaye	2,00	8,00	6,11	1,57
Sivil Toplum Sosyal Sermaye	2,00	8,00	3,67	1,60
Güven Sosyal Sermaye	2,00	8,00	4,89	1,66
Aile Sosyal Sermaye	2,00	8,00	5,80	1,59

Balıkesir Örnekleminde Bir Ölçek Geliştirme Çalışması: Yerli Sosyal Sermaye Ölçeği (YSSÖ)

Toplam	14,00	56,00	38,58	5,95
---------------	-------	-------	-------	------

Böylece elde edilen Yerli Sosyal Sermaye Ölçeği (YSSÖ), 14 soru ve 6 alt boyuttan oluşmaktadır. 6 faktör sırasıyla *Komşu Sermayesi (KS)* 3 soru, *Semt Sermayesi (SS)* 3 soru, *Mali Sermaye (MS)* 2 soru, *Sivil Toplum Sermayesi (STS)* 2 soru, *Aile Sermayesi (AS)* 2 soru, *Güven Sermayesi (GS)* 2 soru. *Komşu Sermayesi (KS)* faktör yükleri ,81 ile ,67 arasında değişiklik gösteren 3 maddeden oluşmaktadır; ortalaması 13,76 çıkmıştır ($X=13,76$; $SS=4,52$, $N=1134$; bkz. Tablo 6). Bu faktör varyansın %34,47'sini açıklamaktadır. *Semt Sermayesi (SS)* faktör yükleri ise ,81 ve ,67 arasında olan 3 sorudan oluşmaktadır; aritmetik ortalaması 9,51 çıkmıştır. ($X=9,51$; $SS=1,96$, $N=1134$) Bu faktör varyansın %14,47'sini açıklamaktadır. *Mali Sermaye (MS)* faktör yükleri ,89 ve ,89 arasında olan 2 sorudan oluşmaktadır. Aritmetik ortalaması 6,11 çıkmıştır. ($X=6,11$; $SS=1,57$, $N=1134$) Bu faktör varyansın %10,43'ünü açıklamaktadır. *Sivil Toplum Sermayesi (STS)* faktör yükleri ,90 ve ,88 arasında olan 2 sorudan oluşmaktadır. Aritmetik ortalaması 3,67 çıkmıştır. ($X=3,67$; $SS=1,60$, $N=1134$) Bu faktör varyansın %8,71'ini açıklamaktadır. *Güven Sermayesi (GS)* faktör yükleri ,90 ve ,88 arasında olan 2 sorudan oluşmaktadır. Aritmetik ortalaması 4,89 çıkmıştır ($X=4,89$; $SS=1,66$, $N=1134$) Bu faktör varyansın %7,19'unu açıklamaktadır. *Aile Sermayesi (AS)* faktör yükleri ,86 ve ,71 arasında olan 2 sorudan oluşmaktadır. Aritmetik ortalaması 5,80 çıkmıştır ($X=5,80$; $SS=1,59$, $N=1134$) Bu faktör varyansın %6,02'sini açıklamaktadır. (Tablo 7).

Tablo 7: YSSÖ Faktör Yükleri

	Faktörler					
	Komşu	Semt	Mali	Sivil T.	Güven	Aile
Son 6 ayda hasta bir komşunuz için iyilik yaptınız mı?	,816					
Son 6 ayda bir komşunuz size bir iyilik yaptı mı?	,799					
Geçen hafta bir komşunuzu ziyaret ettiniz mi?	,673					
Aile üyeleriniz hava karardıktan sonra sokağınızda yürürken kendilerini güvende hissediyor mu?		,816				
Yaşadığınız semt güvenli bir yer olarak bilinir mi?		,806				
Semtinizdeki insanların çoğunu tanır mısınız?		,674				
Arkadaşlarınızdan size borç verebilecek en az 2 kişi var mı?			,898			
Akrabalarınızdan size borç verebilecek en az 2 kişi var mı?			,896			
Geçtiğimiz 3 yılda ailenizden biri				,902		

yerel bir sorunu çözmek için bir girişimde bulundu mu?							
Geçtiğimiz 3 yılda ailenizden biri yerel bir topluluk projesinde görev aldı mı?					,885		
Birisinin arabası evinizin önünde bozulursa yardım için evinize davet eder misiniz?						,840	
Çoğu insana güvenilebileceği fikrine katılıyor musunuz?						,816	
Geçen hafta aile üyeleriniz hep birlikte bir etkinlik yaptı mı?							,865
Son 2 haftada aile dostlarınızla yemek yediniz mi?							,715
Açıklanan Toplam Varyans	73,32	26,48	14,47	10,43	8,71	7,19	6,02

Ölçeğin 14 maddesinin güvenilirliği için Cronbach Alfa değerine başvurularak iç tutarlılık hesaplanmıştır. İç tutarlılık katsayısının ,74 olduğu gözlemlenmiştir. Bu da ölçeğin güvenilir olduğunu göstermektedir. Herhangi bir maddeyi sildiğimizde güvenilirliğin yükseleceğine dair bir gözlem yapılmamıştır. Elde edilen değerler, bu ölçeğin Yerli Sosyal Sermaye Ölçeği (YSSÖ) adını verdiğimiz bu ölçeğin güvenilir bir ölçme aracı olduğunu göstermektedir.

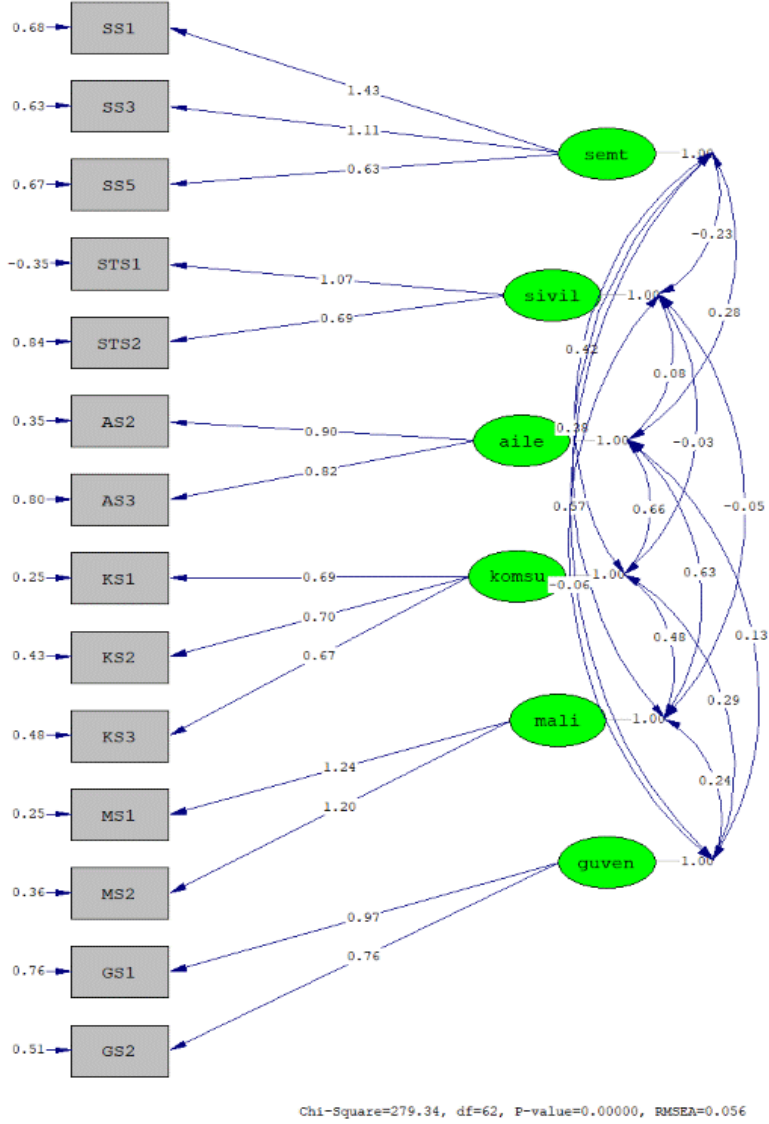
4. Sonuç ve Öneriler

Elde edilen veriler ışığında, 14 soru ile tamamlanan Yerli Sosyal Sermaye Ölçeği (YSSÖ) ölçeğinin; yapısal eşitlik modellemesi ve uyum iyilik ölçütleri değerlendirildiğinde ölçmek istediği şeyde, asgari istatistik şartları sağladığı gözlemlenmiştir. Bunun için SPSS ile uygulanan AFA'nın ardından elde edilen birinci model veriler ve bilgiler ışığında LISREL programı ile DFA'ya sokulmuş ve değişmesi gereken şeyler olduğu gözlemlenmiştir. Bunlardan ilki ve ölçek geliştirme çalışmalarında en önemlisi olarak kabul edilen X^2 / SD değeri birinci modelde kabul edilen değerlerin dışında çıkmışken ikinci modelde kabul edilebilir değer aralığında kalmıştır ($2 < x < 5$). Aynı şekilde uyum iyilik ölçütleri birinci modelde kabul edilemez değerler almışken ikinci modelde bu değerlerin tamamının yeterli uyum gösterdiği saptanmıştır. Böylelikle ölçek daha da iyileştirilmiş, bu iyileşme tekrar SPSS programı ile test edilerek onaylanmıştır. Bu ölçeğin avantajı bir ilin evreninden çekilen tüm örneklemi içermektedir. Dezavantajı ise kırsal bölgeler bazında yapıldığından soru kaybının kaçınılmaz olmasıdır. Geliştirilen ölçekte diğer ölçeklerde bulunmayan Türk toplumu için ayırt edici olabilecek olan üzerine tekrar derinlemesine araştırma yapılabilecek yeni faktör Mali Sosyal Sermaye olmuştur. Akralar ve arkadaşlardan istenildiği takdirde borç bulunabileceğini kanıtlayan bu faktör, çeviri ölçeğe ek olarak mutlaka

bundan sonraki sosyal sermaye ölçümlerinde göz önünde bulundurulmalıdır.

Grafik 2: Veri Yolu Analizi (Path Diagram)

Kaynakça / Reference

- Adler, P. & Kwon, S. W. (2002). Social Capital: Prospects for A New Concept. *Academy of Management Review*, 27, 17-40. 10.5465/AMR.2002.5922314.
- Anderson, J. C., & Gerbing, D. W. (1984). The effect of sampling error on convergence, improper solutions, and goodness-of-fit indices for maximum likelihood confirmatory factor analysis. *Psychometrika*, 49(2), 155-173. <https://doi.org/10.1007/BF02294170>
- Bartlett, M. S. (1937). Properties of sufficiency and statistical tests, *Proceedings of the Royal Statistical Society, Series A* 160, 268–282 JSTOR 96803
- Browne, M. W., & Cudeck, R. (1993). Alternative ways of assessing model fit. In K. A. Bollen and J. S. Long (Eds.), *Testing structural equation models* (pp. 136-162). Newbury Park, CA: Sage.
- Cattell, R.B. (1966). The Scree Test For The Number Of Factors, *Multivariate Behavioral Research*, 1(2): 245–276. doi:10.1207/s15327906mbr0102_10
- Çam, M. & Baysan-arabacı, L. (2010). Tutum Ölçeği Hazırlamada Nitel Ve Nicel Adımlar, *Hemşirelikte Araştırma Geliştirme Dergisi*, 12(2):64-71. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/hemarge/issue/52709/695121>
- Çapık C. (2014). Geçerlik Ve Güvenirlik Çalışmalarında Doğrulamalı Faktör Analizinin Kullanımı, *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*, 17(3):196-205.
- Dynes, R. R. (2002). The Importance of Social Capital in Disaster Response. *University of Delaware Disaster Research Center, Preliminary Paper #327*.
- Erbaşı, A. (2015). İlçeler Düzeyinde Sosyal Sermaye Analizi: Konya ve Karaman Örneği. *Sosyoekonomi*, 23 (25), 47-78. Retrieved from <http://dergipark.org.tr/tr/pub/sosyoekonomi/issue/21085/227027>
- Garland R. (1991). The Mid-Point on a Rating Scale: Is it Desirable?. *Marketing Bulletin*, 1991, 2, 66-70, Research Note 3.
- Gignac, Gilles E. (2009) Partial Confirmatory Factor Analysis: Described and Illustrated on the NEO-PIR, *Journal of Personality Assessment*, 91: 1, s.40-47.
- Harada, H. (2012). Social Capital in Disaster: From The Great East Japan Earthquake, *The Senshu Social Capital Review*, No.3, 5-21.
- Hooper D, Coughlan J. & Mullen M.R. (2008) Structural Equation Modelling: Guidelines for Determining Model Fit. *Electronic Journal of Business Research Methods*; 6(1): 53-60.

- Hurlbert, J., Haines, V. A., & Beggs, J. (2000). Core Networks And Tie Activation: What Kinds of Routine Networks Allocated Resources in Nonroutine Situations?, *American Sociological Review*, 65, 598-618.
- Jöreskog, K. G., & Sörbom, D. (1989). *LISREL 7 User's Reference Guide*. Chicago: SPSS Publications.
- Kaiser, H. F. (1970). A second generation little jiffy. *Psychometrika*, 35, s.401-416.
- Kawachi, I., Kim, D., Coutts, A., & Subramanian, S. V. (2004). Commentary: Reconciling The Three Accounts of Social Capital. *International Journal of Epidemiology*, 33, 682-690.
- Keleş, Ş , Dilmaç, M , Dikmen, A . (2015). Sosyal Sermayenin Kırsal Alanda Yaşama İsteği Üzerinde Etkisi: Erzurum Kırsal Alanında Bir Araştırma. *The International New Issues in Social Sciences*, 1 (1) , 91-116. Retrieved from <http://dergipark.org.tr/en/pub/tinisos/issue/52895/699287>
- Koçtürk M. & Salkım Er A. (2017) Sosyal Sermaye Bileşenlerinin Kırsal Alan Yaşam Memnuniyeti Üzerine Etkisi: Manisa Örneği XII. Tarım Ekonomisi Kongresi <http://www.tarimarsiv.com/wp-content/uploads/2017/04/55.pdf>
- Lin, Nan. (2001) *Social Capital A Theory of Social Structure and Action*. Cambridge: Cambridge University Press
- McPherson, M., Smith-Lovin, L., & Cook, J. M. (2001). Birds of A Feather: Homophily in Social Networks. *Annual Review of Sociology*, 27(1), 415-444. Doi:10.1146/Annurev.Soc.27.1.415.
- Moles, J., Chattopadhyay, K., Chilungu, S., Cohen, R., Ferreira, J., Fleising, U., . . . Studdert-Kennedy, W. (1977). Standardization and Measurement in Cultural Anthropology: A Neglected Area [and Comments and Reply]. *Current Anthropology*, 18(2), 235-258. Retrieved July 4, 2020, from www.jstor.org/stable/2741315
- Mouw, T. (2006). Estimating The Causal Effect of Social Capital: A Review of Recent Research, *Annual Review of Sociology*, 32, s.79-102. Doi:10.1146/Annurev.Soc.32.061604.123150
- Munro B.H. (2005) *Statistical Methods For Health Care Research*. Philadelphia: Lippincott Williams &Wilkins;. s.351-76
- Onyx, J. & Bullen, P. (2000). Measuring Social Capital in Five Communities. *The Journal Of Applied Behavioral Science*, sayı.36 (1), 23-42.
- Özpinar, Ş., Özpinar, Ö., Çondur, F., İkizoğlu, M. (2016). Türkiye'de Üç Büyük Kentte Sosyal Sermayenin Bourdieu'nün Kavramsallaştırması Çerçevesinde Değerlendirilmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 31(1), 167-199. DOI: 10.24988/deuibf.2016311496

Paksoy, H.M. & Gül. M. (2019). Sosyal Sermaye Üzerine Bir Araştırma. *International Journal of Disciplines Economics & Administrative Sciences Studies*, (ISSN:2587-21681 Vol:5, Issue:13; 321-332.

Pinxten W. & Lievens J. (2014) The importance of economic, social and cultural capitalin understanding health inequalities: using aBourdieu-based approach in research on physical andmental health perception.s *Sociology of Health & Illness*, Vol. 36 No. 7; 1095–1110 doi: 10.1111/1467-9566.12154

Polatcan, M. (2018). Okullarda Sosyal Sermaye Ölçeği: Bir Ölçek Geliştirme Çalışması. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 7(4), 2721-2732.

Putnam, R. D. (1993). *Making Democracy Work: Civic Tradition in Modern Italy*. Princeton: Princeton University Press.

Seçer İ. (2013) *SPSS ve LISREL ile Pratik Veri Analizi Analiz ve Raporlaştırma*. Ankara: Anı Yayıncılık.

Small, M. L. (2009). *Unanticipated Gains: Origins of Network Inequality in Everyday Life*. New York: Oxford University Press.

Sümer, N. (2000). Yapısal Eşitlik Modelleri: Temel Kavramlar ve Örnek Uygulama. *Türk Psikoloji Yazıları*, Cilt 3, Sayı 6, 49-73.

Szreter, S., & Woolcock, M. (2004). Health by Association? Social Capital, Social Theory, and The Political Economy of Public Health, *International Journal of Epidemiology*, 33, 650-667. Doi:10.1093/ije/Dyh013

Şahin, C, Ada, Ş. (2013) İlköğretim ile Ortaöğretim Okullarında Sosyal Sermayenin Kullanılma Düzeyinin Okul Yöneticilerinin Görüşleri Doğrultusunda İncelenmesi, *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 10: 131-153

Şencan H. (2005) *Sosyal ve Davranışsal Ölçümlerde Güvenilirlik ve Geçerlilik*. Ankara.

Şimşek, Ö.F. (2007) *Yapısal Eşitlik Modellemesine Giriş, Temel İlkeler ve LISREL Uygulamaları*. Ankara: Ekinoks.

Smith R.J. & Atkinson P. (2016) Method and Measurement in Sociology, fifty years on, *International Journal of Social Research Methodology*, 19:1, 99-110, DOI: 10.1080/13645579.2015.1068010

Szreter S. & Woolcock M. (2004) Health by association? Social capital, social theory, and the political economy of public health, *International Journal of Epidemiology*, 33:4, 650–667, <https://doi.org/10.1093/ije/dyh013>

Tabachnick, B. G. & Fidell, L. S. (2001). *Using Multivariate Statistics* (4th Ed). Needham Heights: Allyn & Bacon

- Uğuz, H, Örselli, E, Sipahi, E . (2014) Sosyal Sermayenin Ölçümü: Türkiye Deneyimi, *Akademik İncelemeler Dergisi* 6: 8-40
- Uçar, E. (2016). Sosyal Sermaye Ölçeğinin Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *İhlara Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 1 (1), 19-40. Retrieved from <http://dergipark.org.tr/tr/pub/ihead/issue/27732/292790>
- Triacca U. & Garonna P. (Apr., 1999). Social Change: Measurement and Theory, *International Statistical Review / Revue Internationale de Statistique*, Vol. 67, 1, 49-62.
- Waltz C.F., Strickland O.L. & Lenz E.R. (2010). *Measurement in Nursing and Health Research*. New York: Springer Publishing Company; 176-178.
- Walker JT. & Maddan S. (2013). *Understanding statistics for the social Sciences, criminal justice, and criminology*. Jones and Bartlett; 1 Pap/Psc edition (15 Feb. 2012)
- Yıldırım M.T. (2011) *Sosyal Sermaye Ve Toplumsal Eşitsizlik*. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Yapı – Sosyal Değişme Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi
- Yahya Fidan, Engin Yurdasever. (2017). Meslek Yüksekokulu Öğrencilerinin Sosyal Sermaye Profilleri Üzerine Bir Araştırma: Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Örneği. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt:15, Sayı:1 Doi: 10.18026/cbayarsos.297890
- Yıldız, Z, Topuz, H. (2012). Sosyal Sermaye Ve Ekonomik Kalkınma İlişkisi Açısından Türkiye Üzerine Bir Değerlendirme. *Journal of Social Policy Conferences: 201-226*.

